

การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2
ACADEMIC ADMINISTRATION BASED ON THE FOUR TYPES OF
DEVELOPMENT BHAVANA 4 BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

¹จักพันธ์ บัวมี, ²พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา) และ ³พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ

¹Jakkaphan Buamee, ²Phrakhru Pariyattikhunrangsi (Likhit Khamhongsa)

and ³PhrakhrupaladSomchai Nissabho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹buamee432@gmail.com

Received: December 28, 2024; **Revised:** January 24, 2025; **Accepted:** January 30, 2025

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดการ

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.

³ อาจารย์, ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.

เรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการนิเทศการศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ 2. การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านจิตภาวะ รองลงมาคือด้านกายภาวะ ด้านปัญญาภาวะ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านศีลภาวะ ตามลำดับ 3. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักภาวะ 4 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการได้ ดังนี้ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเน้นความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและทักษะชีวิต โดยบูรณาการหลักธรรมและการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกทั้งทางโลกและทางธรรม 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลมุ่งสะท้อนการพัฒนาทั้งความรู้และจิตใจ โดยใช้เครื่องมือหลากหลาย โปร่งใส และเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านปัญญาและคุณธรรม 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และลึกซึ้ง เชื่อมโยงชีวิตจริง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเป็นแบบอย่างของครู 4) ด้านการนิเทศการศึกษานิเทศเน้นสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยพัฒนาครูด้วยวิธีที่โปร่งใส มีความกรุณา และมุ่งเสริมสร้างคุณธรรมเพื่อประสิทธิภาพการสอน และ 5) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาสื่อเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ สอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการใช้นวัตกรรมอย่างมีคุณค่า

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารงานวิชาการ, หลักภาวะ 4, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

This research aims to: 1) To study the current state of academic administration by school administrators under the Loei Primary Educational Service Area Office 2. 2) To explore academic administration practices based on the Four Types of Development

(Bhavana 4) by these administrators. And 3) To propose guidelines for academic administration based on the Four Types of Development (Bhavana 4) by school administrators under the Loei Primary Educational Service Area Office 2. The findings reveal that: 1. Current State of Academic Administration The overall opinion of the sample group on academic administration by school administrators was at the highest level. When categorized by aspect, the rankings from highest to lowest were as follows: the highest average score was for teaching and learning management, followed by educational supervision, curriculum development and management, educational media and technology development, and assessment and evaluation. 2. Academic Administration Based on Bhavana 4 The overall opinion on academic administration based on the Four Types of Development was also at the highest level. The rankings from highest to lowest were as follows: the highest average score was for Citta Bhavana (development of the mind), followed by Kaya Bhavana (development of the body), Panna Bhavana (development of wisdom), and the lowest average score was for Sila Bhavana (development of morality). 3. Guidelines for Academic Administration Based on Bhavana 4 School administrators can integrate the Four Types of Development into academic administration across five key areas: 1) Curriculum Development and Management: Focus on the needs of learners and communities while instilling moral values and life skills. Integrate principles of both worldly and spiritual knowledge to provide a deeper understanding. 2) Assessment and Evaluation: Emphasize comprehensive assessment that reflects the development of both knowledge and character. Use diverse, transparent tools to ensure continuous improvement in learners' intellectual and moral growth. 3) Teaching and Learning Management: Promote suitable learning environments that encourage creative and profound learning, link to real-life experiences, and instill moral values through the teachers' example. 4) Educational Supervision: Focus on inspiring and exchanging knowledge, supporting teachers with transparent and compassionate methods, and fostering moral development to enhance teaching efficiency. 5) Educational Media and Technology Development: Prioritize the use of appropriate and creative technologies aligned with real-life applications. Encourage self-reliance and instill moral awareness in the use of innovations effectively.

Keywords: Guidelines for Academic Administration, Bhavana 4, School Administrators

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จำเป็นต้องเน้นการเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลก แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 12 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งสร้างบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะ และความรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างพลเมืองที่ดี (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ออนไลน์)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 ได้กำหนดพันธกิจหลักในการพัฒนาการศึกษาให้คนไทยทุกคนได้รับโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการสร้างความเสมอภาค ยกระดับคุณภาพการศึกษา และพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ (สำนักเลขาธิการการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 78-79)

. การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาและมีบทบาทหลักในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน หากการศึกษายังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินงานทางวิชาการของสถานศึกษานั้นจะถือว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2555: 6)

. หลักธรรม "ภาวนา 4" ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา (พัฒนาความสัมพันธ์ทางกายภาพ), ศิลภาวนา (พัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย), จิตตภาวนา (พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งและมีสมาธิ), และ ปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ) เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาทั้งบุคลากร ผู้เรียน และสถานศึกษา (พระเทพเวที, 2538: 81)

. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีหน้าที่บริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวังสะพุง อำเภอภูหลวง อำเภอภูกระดึง อำเภอเอราวัณ อำเภอหนองหิน และอำเภอผาขาว โดยในปีการศึกษา 2566 พบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของเขตพื้นที่การศึกษาและระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2, 2567: ค)

ผู้วิจัยในฐานะครูสังกัดพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนในสถานะ นิสิตมหาวิทยสงฆ์ จึงมีความสนใจ ใใคร่ศึกษา การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักภาวนา 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จาก การศึกษาไปเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการ ประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพของ การบริหารจัดการการศึกษาในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิง ปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ครู และ ครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 1,042 คน ซึ่งเป็น ครูจำนวน 743 คน และครูผู้ช่วย จำนวน 299 คน กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง ตามตาราง สำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง R.V.Krejcie และ D.W.Morgan และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 285 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน ต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ครูปฏิบัติหน้าที่หัวหน้า ฝ่ายบริหารงานวิชาการ และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 7 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด แนวคิด ทฤษฎีด้านการบูรณาการ เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) ด้านการนิเทศการศึกษา 5) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และหลักภาวะนา 4 ได้แก่ 1) ภาวะนา 2) ศีลภาวะนา 3) จิตภาวะนา และ 4) ปัญญาภาวะนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ที่	การบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา	4.52	0.56	มากที่สุด	3
2	ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา	4.50	0.60	มากที่สุด	5
3	ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.55	0.59	มากที่สุด	1
4	ด้านการนิเทศการศึกษา	4.54	0.57	มากที่สุด	2
5	ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.51	0.58	มากที่สุด	4
รวม		4.52	0.58	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการนิเทศการศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ที่	การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	กายภาวะ	4.55	0.56	มากที่สุด	2
2	ศีลภาวะ	4.52	0.58	มากที่สุด	4
3	จิตภาวะ	4.57	0.57	มากที่สุด	1
4	ปัญญาภาวะ	4.53	0.57	มากที่สุด	3
รวม		4.54	0.57	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านจิตภาวะ รองลงมาคือด้านกายภาวะ ด้านปัญญาภาวะ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านศีลภาวะ ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักภาวะ 4 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการได้ ดังนี้ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเน้นความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและทักษะชีวิต โดยบูรณาการหลักธรรมและการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกทั้งทางโลกและทางธรรม 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลมุ่งสะท้อนการพัฒนาทั้งความรู้และจิตใจ โดยใช้เครื่องมือหลากหลาย โปร่งใส และเน้น

การพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านปัญญาและคุณธรรม 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และลึกซึ้ง เชื่อมโยงชีวิตจริง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเป็นแบบอย่างของครู 4) ด้านการนิเทศการศึกษาการนิเทศเน้นสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยพัฒนาครูด้วยวิธีที่โปร่งใส มีความกรุณา และมุ่งเสริมสร้างคุณธรรมเพื่อประสิทธิภาพการสอน และ 5) ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาสื่อเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ สอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการใช้นวัตกรรมอย่างมีคุณค่า

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการนิเทศการศึกษาด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ถือเป็นการบริหารที่มีความชัดเจนในเชิงประจักษ์ และสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภัสสร ทวีการ (2565) ในเรื่อง “การพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งพบว่า การบริหารงานวิชาการในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน, ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา, ด้านหลักสูตร, และด้านการจัดการเรียนรู้ การเชื่อมโยงดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นรูปธรรม พร้อมส่งเสริมการบริหารในมิติต่าง ๆ เช่น การนิเทศ การพัฒนาหลักสูตร และการใช้สื่อนวัตกรรม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน.

2. การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะนา 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุดพบว่า ด้านจิตภาวะนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านกายภาวะนา ด้านปัญญาภาวะนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านศีลภาวะนา ด้านจิตภาวะนา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดเลย ที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีจิตใจเมตตาและยิ้มแย้มแจ่มใสในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ หลักภาวะนา 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสมดุลทั้งในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน และถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้บริหารในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลมัย บัวจันทร์ (2562) ที่ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักภาวะนา 4 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองแขงวิทยา จังหวัดสกลนคร” โดยพบว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักภาวะนา 4 ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตย

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผู้บริหารสามารถบูรณาการ หลักภาวะนา 4 ได้แก่ กายภาวะนา (พัฒนากาย), ศีลภาวะนา (พัฒนาความประพฤติ), จิตภาวะนา (พัฒนาจิตใจ), และปัญญาภาวะนา (พัฒนาปัญญา) ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรควรมุ่งเน้นความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและทักษะชีวิต โดยบูรณาการหลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งทั้งในเชิงวิชาการและจิตใจ 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษาการประเมินผลควรสะท้อนพัฒนาการทั้งด้านความรู้และจิตใจ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย มีความโปร่งใส ยุติธรรม และเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องในด้านคุณธรรมและปัญญา 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้และจิตใจ เช่น ห้องเรียนที่สงบ เน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเป็นแบบอย่างของครู 4) ด้านการนิเทศการศึกษานิเทศควรมุ่งสร้างแรงบันดาลใจให้กับครู พร้อมทั้งเปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ใช้แนวทางที่โปร่งใสและเปี่ยมด้วยความกรุณา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการสอนและเสริมสร้างคุณธรรม 5) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาการพัฒนาสื่อควรเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการใช้นวัตกรรมอย่างมีคุณค่า ผลการศึกษา

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ พระธานี จนทิโก (กลมนอก) (2560) ที่พบว่าการพัฒนาตนเองของเยาวชนตามหลักภาวนา 4 ส่งผลให้ระดับการพัฒนาตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในหลายมิติ โดยเฉพาะเมื่อเยาวชนได้รับกิจกรรมพัฒนาที่บูรณาการหลักธรรมเข้าไป ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการบริหารงานวิชาการจึงเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาทั้งคุณภาพการศึกษาและคุณธรรมของผู้เรียนและบุคลากร พร้อมสร้างความยั่งยืนในกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียน.

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียน การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างความรู้ทางวิชาการและคุณธรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางปัญญาและจิตใจของผู้เรียน โดยสามารถประยุกต์ใช้ใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ พัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งควรบูรณาการความรู้ทางโลกกับหลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและความรู้ที่ยั่งยืน พร้อมทั้งวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่สร้างการเรียนรู้เชิงลึก การวัดและประเมินผล การศึกษา ควรมุ่งเน้นการประเมินแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรม โดยใช้เกณฑ์ที่โปร่งใสและพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมกับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน ควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และปลูกฝังจริยธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การนิเทศการศึกษา ควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูผ่านการนิเทศเชิงสร้างสรรค์ เปิดพื้นที่ให้ครูได้สะท้อนความคิดเห็น ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การพัฒนาสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ควรผลิตสื่อที่สะท้อนคุณค่าทางจริยธรรม ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ และพัฒนาค้นคว้าสื่อออนไลน์เพื่อให้เข้าถึงได้สะดวก การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 จึงเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและประสิทธิภาพ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน.

เอกสารอ้างอิง

ประภัสสร ทวีการ. (2565). การพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในยุควิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา จังหวัดปทุมธานี. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธานี จันทิโก (กลมนอก). (2560). *การพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ของเยาวชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลมัย บัวจันทร์. (2562). *การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักภาวนา 4 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองแขวงวิทยา จังหวัดสกลนคร*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. (2567). *รายงานผลการการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2566*. กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษา. จังหวัดเลย: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://nscr.nesdc.go.th/ns/> [27 มิถุนายน 2567].
- สำนักเลขาธิการการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2564*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2555). *การวางแผนและจัดระบบแผนงานในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอสดีเพรส.

